

ՀԱՏՈՒԿ ԹԵՄԱ. ՀԱՎԻՏՅԱՆ ('OLAM)
SPECIAL TOPIC: FOREVER ('OLAM)

Եբրայերեն *'olam*, עולם (BDB 761, KB 798) տերմինի ստուգաբանությունը անհայտ է (NIDOTTE, հատոր՝ 3, էջ՝ 345): Այն կիրառվում է մի քանի նշանակությամբ (սովորաբար որոշվում է ըստ համատեքստի): Հետևյալ օրինակները միայն հատընտիր են՝

1. Հնագույններ՝

ա. ժողովուրդներ, Ծննդ. 6:4, 1 Թագ. 27:8, Երեմ. 5:15, 28:8

բ. տեղանքներ, Ես. 58:12, 61:4

գ. Աստված, Սաղմ. 93:2, Առակ. 8:23, Ես. 63:16

դ. առարկաներ, Ծննդ. 49:26, Հոր 22:15, Սաղմ. 24:7,9, Ես. 46:9

ե. ժամանակներ. 2 Օր. 32:7, Ես. 51:9, 63:9,11

2. Ապագա ժամանակներում

ա. մարդու կյանքը, Ելից 21:6, 2 Օր. 15:17, 1 Թագ. 1:22, 27:12

բ. թագավորի հանդեպ հարգանքի չափազանցություն, 1 Թագ. 1:31, Սղմ. 61:7, Նեեմ. 2:3

գ. շարունակական գոյություն

(1) Երկիրը, Սաղմ. 78:69, 104:5, Ժող. 1:4

(2) Երկինքները, Սաղմ. 148:5

դ. Աստծո գոյությունը

(1) Ծննդ. 21:33

(2) Ելից 15:18

(3) 2 Օր. 32:40

(4) Սաղմ. 93:2

(5) Ես. 40:28

(6) Երեմ. 10:10

(7) Դան. 12:7

ե. ուխտը

(1) Ծննդ. 9:12,16, 17:7,13,19

(2) Ելից 31:16

(3) Դևտ. 24:8

(4) Թվոց 18:19

(5) 2 Թագ. 23:5

(6) Սաղմ. 105:10

(7) Ես. 24:5, 55:3, 61:8

(8) Երեմ. 32:40, 50:5

զ. Դավթի հետ հատուկ ուխտը

(1) 2 Թագ. 7:13,16,25,29, 22:51, 23:5

(2) 3 Թագ. 2:33,45, 9:5

(3) 2 Մնաց. 13:5

(4) Սաղմ. 18:50, 89:4,28,36,37

(5) Ես. 9:7, 55:3

է. Աստծո Մեսիան

(1) Սաղմ. 45:2, 72:17, 89:35-36, 110:4

(2) Եսայի 9:6

ը. Աստծո օրենքները

(1) Ելից 29:28, 30:21

(2) Դևտ. 6:18,22, 7:34, 10:15, 24:9

(3) Թվոց 18:8,11,19

(4) Սաղմ. 119:89,160

թ. Աստծո խոստումները

(1) 2 Թագ. 7:13,16,25, 22:51

(2) 3 Թագ. 9:5

(3) Սաղմ. 18:50

(4) Եսայի 40:8

ժ. Արբահամի սերունդները և Ավետյաց Երկիրը

(1) Ծննդ. 13:15, 17:19, 48:4

(2) Ելից 32:13

(3) 1 Մնաց. 16:17

ի. ուխտի տոները

(1) Ելից 12:14,17,24

(2) Ղևտ. 23:14,21,41

(3) Թվոց 10:8

լ. հավիտենություն, հավիտենական

(1) 3 Թագ. 8:13

(2) Սաղմ. 61:7-8, 77:8, 9:2, 103:17, 145:13

(3) Եսայի 26:4, 45:17

(4) Դան. 9:24

խ. Ի՞նչ են անելու հավատացյալները հավիտյան, ըստ Սաղմոսների

(1) գոհանալու են, Սաղմ. 30:12, 79:13

(2) բնակվելու են Նրա ներկայության մեջ, Սաղմ. 41:12, 61:4,7

(3) վստահելու են Նրա ողորմությանը, Սաղմ. 52:8

(4) փառաբանելու են Տիրոջը, Սաղմ. 52:9

(5) օրհնություն են երգելու, Սաղմ. 61:8, 89:1

(6) Նրա արդարությունն են պատմելու, Սաղմ. 75:7-9

(7) փառավորելու են Նրա անունը, Սաղմ. 86:12, 145:2

(8) օրհնելու են Նրա անունը, Սաղմ. 145:1

ծ. կիրառված Եսայի գրքում նկարագրելով նոր դարը

(1) հավիտենական ուխտ, Ես. 24:5, 55:3, 61:8

(2) ՅԱՀՎԵՆ որպես հավիտենական Ժայռ, Ես. 26:4

(3) հավիտենական ուրախություն, Ես. 35:10, 51:11, 61:7

(4) Հավիտենական Աստվածը, Ես. 40:28

(5) հավիտենական փրկություն, Ես. 45:17

(6) հավիտենական ողորմություն (Hesed), Ես. 54:8

(7) հավիտենական նշան, Ես. 55:13

(8) հավիտենական անուն, Ես. 56:5, 63:12,16

(9) հավիտենական լույս, Ես. 60:19,20

Ամբարիշտների հավիտենական պատժի վերաբերյալ բացասական կիրառությունը կարելի է գտնել Եսայի 33:14-ում՝ «հավիտենական կրակ»: Եսային հաճախ կիրառում է «կրակ» բառը՝ նկարագրելու Աստծո բարկությունը (տես՝ Ես. 9:18,19, 10:16, 47:14), սակայն միայն Ես. 33:14-ում այն կիրառված որպես «հավիտենական»:

3. թե՛ ժամանակից առաջ և թե՛ հետո (հավիտենությունից հավիտենություն)

ա. Սաղմ. 41:13 (փառաբանություն Աստծուն)

բ. Սաղմ. 90:2 (Աստված Ինքը)

գ. Սաղմ. 103:17 (Տիրոջ ողորմությունը)

Հիշեք, որ ենթատեքստն է որոշում տերմինի նշանակության չափը: Հավիտենական ուխտերը և խոստումները պայմանական են (այսինքն՝ Երեմիա 7, տես՝ Հատուկ Թեմա. Ուխտ): Չգույշ եղեք ժամանակի վերաբերյալ ձեր ունեցած արդի աշխարհայացքը կամ ՆԿ-յան համակարգված աստվածաբանությունը չկարդալ այս շատ հեղիեղուկ բառի ՀԿ-յան կիրառության մեջ: ՆԿ-ը ՀԿ-ի խոստումները դարձրեց տիեզերական (տես՝ Հատուկ Թեմա. ՀԿ-ի ապագայի կանխատումները րնդդեմ ՆԿ-ի կանխատումների):

II. ՀԱՎԻՏՅԱՆԻ ՆԿ-ՅԱՆ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ՝

Ա. ՀԱՏՈՒԿ ԹԵՄԱ. ՀԱՎԻՏՅԱՆ (aiōnios)

Ռոբերտ Բ. Գրդլսթոունը իր *Հին Կտակարանի Հոմանիշները* /Robert B. Girdlestone *Synonyms of the Old Testament*/ գրքում «հավիտենական» բառի շուրջ մի հետաքրքիր մեկնաբանություն է ներկայացնում.

«ՆԿ-ում *aiōnios* ածականը հավիտենական կյանքի համար կիրառվում է ավելի քան քառասուն անգամ, որը մասամբ համարվում է որպես ներկայիս պարզև, մասամբ էլ՝ ապագայի խոստում: Այն նաև կիրառվում է Հռոմ. 16:26-ում Աստծո անվերջանալի գոյության համար, Եբր. 9:12, 13:20-ում Քրիստոսի քավության անվերջանալի գորության համար, և Հռոմ. 16:25, 2 Տիմ. 1:9, Տիտոս 1:2-ում՝ անցյալ դարերի համար:

Այս բառը Մատթ. 18:8, 25:41, Հուդա 1:7-ում կիրառվում է հավիտենական կրակի իմաստով, Մատթ. 25:46-ում՝ հավիտենական պատժի, Մարկ. 3:29, Եբր. 6:2-ում՝ հավիտենական դատաստանի կամ դատապարտության, 2 Թեսաղ. 1:9-ում՝ հավիտենական կորստի: Տրված հատվածներում այս բառը ակնարկում է վերջնական վիճակ, և ըստ երևույթին կարևորում է, որ երբ այս դատաստանները վրա հասնեն, փորձաշրջանի, փոփոխության կամ մարդու ապագան նորոգելու հնարավորությունը բացարձակապես և հավիտյանս հնարավոր չի լինելու: Մենք շատ քիչ բան ենք հասկանում ապագայի վերաբերյալ, մարդու կյանքի և մնացած ամբողջ գոյի հետ կապի մասին, և անհավատության բարոյական կշռի մասին, երբ դիտարկում ենք հավիտենության լույսի ներքո: Եթե, մի կողմից սխալ է Աստծո Խոսքին որևէ բան ավելացնելը, ապա մյուս կողմից էլ մենք չպետք է որևէ բան պակասեցնենք դրանից. և եթե մենք երեքում ենք հավիտենական պատժի վարդապետության ներքո, ինչպես Սուրբ Գրքում է գրված, մենք պետք է գոհանանք, մնալով հավատարիմ Քրիստոսի մեջ Աստծո սիրո Ավետարանին, միառժամանակ գիտակցելով, որ գոյություն ունի մութ կողմն էլ, որը մենք ի գորու չենք հասկանալ» (էջ՝ 318-319):

Բ. ՀԱՏՈՒԿ ԹԵՄԱ. ՀԱՎԻՏՅԱՆ (Հունարեն դարձվածք)

Հունարեն դարձվածքաբանական արտահայտություններից մեկն է «դարեր շարունակը» (տես՝ Ղուկ. 1:33, Հռոմ. 1:25, 11:36, 16:27, Գաղ. 1:5, 1 Տիմ. 1:17), որը կարող է արտահայտել եբրայերենի *olam* տերմինը: Տես Ռոբերտ Բ. Գրդլսթոունի, *Հին Կտակարանի Հոմանիշներ*, էջ՝ 319-321, և Հատուկ Թեմա. Հավիտյանս ('Olam), էջ՝ . . . /Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, pp. 319-321, and Special Topic: Forever ('Olam):

Այս արտահայտության հետ կապ ունեցող խոսքերից են «դարեդարը» (տես՝ Մատթ. 21:19, Մարկ. 11:14, Ղուկ. 1:55, Հովի. 6:58, 8:35, 12:34, 13:8, 14:16, 2 Կորնթ. 9:9) և «բոլոր դարերում» (տես՝ Եփես. 3:21): Թվում է, թե ոչ մի տարբերություն չկա «հավիտյան» բառի հունարեն այս դարձվածքների միջև: «Դարեր» տերմինը կարող է լինել ՀՈԳՆԱԿԻ փոխաբերական իմաստով ըստ ռաբբիական քերականական կառուցվածքի, որը կոչվում է «ՄԵԾԱՓԱՌՈՒԹՅԱՆ ՀՈԳՆԱԿԻՈՒԹՅՈՒՆ» կամ այն կարող է վերաբերել մի քանի «դարերի» հասկացությանը՝ համաձայն հրեական «ամբարշտության դար /ժամանակաշրջան/, «գալիք դար» կամ «արդարության դար» նշանակության (տես՝ ՀԱՏՈՒԿ ԹԵՄԱ. ԱՅՍ և ԳԱԼԻԹ ԴԱՐԱՇՐՉԱՆՆԵՐԸ):

Գ. ՀԱՏՈՒԿ ԹԵՄԱ. ՀԱՎԻՏԵՆԱԿԱՆ ՊԱՏԻԺ (դժոխք)

1. Նոր Կտակարան

Միևնույն տերմինը (*aionos*), որը բնութագրում է երկինքը որպես հավիտենական, այն նաև նկարագրում է դժոխքը որպես հավիտենական (տես՝ Մատթ. 18:8, 19:16, Մարկ. 3:29, 9:48, 10:17, Ղուկ. 18:18, Հուդա հ. 7, Հայտն. 20:10, նաև «հավիտենական դատաստան»՝ 2 Թեսաղ. 1:9 և Եբր. 6:2): Դանիել 12:2, Հովհ. 5:29 և Գործք 24:15 նկարագրում են թե՛ արդարների և թե՛ ամբարիշտների հարությունը: Հովսեփիոսն ասում է, որ Փարիսեցիները հավատում էին «հոգիների» անմահությանը (տես՝ Հնություններ 18. 1,3), սակայն արդարների հարությանը նոր մարմնով, մինչդեռ ամբարիշտները կունենան հավիտենական պատիժ (տես՝ Հրեական Պատերազմներ 2.8,14): Առանց Քրիստոսի եղող մարդկանց կորսված լինելու հավիտենությունը և վերջնականությունը հանդիսանում է ավետարանի քարոզչության, ուսուցանելու և վկայելու անհրաժեշտությունն ու հրատապությունը: Դժոխքը չի ստեղծվել մարդկության համար, այլ Սատանայի և նրա հրեշտակների համար է որպես պահման վայր (տես՝ Մատթ. 25:41):

Հավիտենական դժոխքը ոչ միայն ողբերգություն է ապստամբ մարդկության համար, այլ նաև Աստծո: Ատված մարդկանց ստեղծել է որպես Իր ստեղծագործության գլուխգործոց: Մենք ստեղծվել ենք Նրա պատկերով և նմանությամբ, որպեսզի փոխհարաբերվենք Նրա հետ (տես՝ Ծննդ. 1:26-27, 3:8): Աստծո որոշումը մարդուն ազատ ընտրություն ընձեռնելու համար, հանգեցրեց նրան, որ Աստծո ստեղծագործության նշանակալի տոկոսը Իրենից բաժանվեց: Դժոխքը բաց, արյունահոսող վերք է Աստծո սրտի մեջ, որը երբեք չի բուժվի:

Չարմանալիորեն հենց Հիսուսն Ինքն է խոսում դժոխքի մասին (այսինքն՝ *գեհեննի*): Հիսուսի կողմից *Գեհենն* բառի կիրառությունները՝

ա. կրակ, Մատթ. 5:22, 18:9, Մարկ. 9:43

բ. մշտապես, Մարկ. 9:48 (Մատթ. 25:46)

գ. կորստյան վայր (թե՛ հոգու և թե՛ մարմնի), Մատթ. 10:28

դ. *Sheol*-ին համարժեք, Մատթ. 5:29-30, 18:9

ե. ամբարշտին բնութագրում է որպես «դժոխքի որդի» Մատթ. 23:15

զ. դատավճռի վախճանը, Մատթ. 23:33, Ղուկ. 12:5

է. *Գեհեննի* գաղափարը համարժեք է երկրորդ մահվանը (տես՝ Հայտն. 2:11, 20:6,14) կամ կրակն լճին (տես՝ Մատթ. 13:42,50, Հայտն. 19:20, 20:10,14-15, 21:8). Հնարավոր է, որ կրակն լիճը դառնա մարդկանց (*Sheol*-ից) և չար հեշտակների (*Tartarus /Տարտարոս/*, 2 Պետ. 2:4, Հուդա հ. 6 կամ անդունդը, տես՝ Ղուկ. 8:31, Հայտն. 9:1-11, 20:1,3) համար հավերժական բնակավայր:

ը. այն նախատեսված չէր մարդկանց համար, այլ Սատանայի և իր հրեշտակների, Մատթ. 25:41

Այս բառը ՆԿ-ում ևս մեկ անգամ էլ կիրառվում է Հակոբոս 3:6-ում: Աստված ի վերջո մեկուսացնելու է անգիջում չարին և անհավատությանը և վերահաստատի աշխարհը, որն Ինքն էր ուզում ունենալ: Մուրբգրային այդ տեսարանն այսպիսին է՝

1) նոր պարտեզ (տես՝ Ծննդոց 1-2, այսինքն՝ դրախտը վերականգնված, տես՝ Ղուկ. 23:43, 2 Կորնթ. 12:14, Հայտն. 2:7)

2) նոր քաղաք (այսինքն՝ «նոր Երուսաղեմը», տես՝ Հայտն. 3:12, 21:1-4)

3) շատ սենյակներով բնակարան՝ տուն (տես՝ Հովհ. 14:2-3)()

2. Հին Կտակարան

ա. *Շեոլ*

1) Բոլոր մարդիկ գնում են *Sheol* (համանման արմատներ գոյություն չունեն և ստուգաբանությունն անհայտ է, BDB 982, KB 1368), որը մահվան կամ գերեզմանի վերաբերյալ խոսելիս մի արտահայտվելու կերպ է, հիմնականում Իմաստասիրական

Գրքերում և Եսայի մարգարեությունում: ՀԿ-ում այն ստվերոտ, գիտակից, սակայն ուրախությունից զուրկ կյանք է (տես՝ Հոր 10:21-22, 38:17):

2) *Sheol* բնութագրվում է՝

- (ա) կապված Աստծո դատաստանի հետ (կրակ), 2 Օր.32:22
- (բ) դարպասներով բանտ, Հոր 38:17, Սաղմ. 9:13, 107:18
- (գ) մի երկիր, որտեղից չեն վերադառնում, Հոր 7:9 (մահվան արքայերեն անունը)
- (դ) խավարի երկիր՝ թագավորություն, Հոր 10:21-22, 17:13, 18:18
- (ե) լռության վայր, Սաղմ. 28:1, 31:17, 94:17, 115:17, Ես. 47:5
- (զ) կապված պատժի հետ նույնիսկ նախքան Դատաստանի Օրը, Սաղմ. 18:4-5
- (է) կապված *Abaddon* (կործանման . տես՝ ՀԱՏՈՒԿ ԹԵՄԱ . ԱԲԱԳԳՈՆ... ԱՊՈՒԼԻՈՆ) հետ, որտեղ Աստված նույնպես ներկա է, Հոր 26:6, Սաղմ. 139:8, Ամովս 9:2
- (ը) կապված «Գուբի» (գերեզման) հետ, Սաղմ. 16:10, Ես. 14:15, Եզեկ. 31:15-17
- (թ) ամբարիշտները ողջ-ողջ իջնում են *Sheol*, Թվոց 16:30,33, Հոր 7:9, Սաղմ. 55:15
- (ժ) հաճախ մարմնավորվում է որպես մեծ երախ ուենցող կենդանի, Թվոց 16:30, Առ. 1:12, Եսայի 5:14, Ամբ. 2:5
- (ի) այդ վայրի մարդիկ կոչվում են Ռեփայիմներ՝ *Repha'im* (այսինքն՝ «մեռյալների հոգիներ»), Հոր 26:5, Առ. 2:18, 21:16, 26:14, Ես. 14:9-11
- (լ) այնուհանդերձ ՅԱՀՎԵՆ ներկա է նույնիսկ այստեղ, Հոր 26:6, Սաղմ. 139:8, Առակ. 15:11

բ. *Գեհեն*

- (1) Արտացոլում է ՀԿ-ի հետևյալ արտահայտությունը. «Հիննոմի որդիների հարթավայրը» (Երուսաղեմի հարավում): Դա այն տեղն էր, որտեղ փյունիկեցիների կրակի աստծուն՝ *Molech* (Մողորը, BDB 574, KB 591) երկրպագում էին մանկան գոհաբերությամբ (տես՝ 4 Թագ. 16:3, 21:6, 2 Մնաց. 28:3, 33:6), որն արգելված էր ըստ Դևտ. 18:21, 20:2-5:
- (2) Երեմիան փոխեց այն հեթանոսական պաշտամունքի վայրից ՅԱՀՎԵԻ դատաստանատեղի (տես՝ Երեմ. 7:32, 19:6-7): Այն դարձավ կրակե, հավիտենական դատաստանի վայրը 1 Ենովք 90:26-27 և Սիր. 1:103:

գ. Ռաբբիական Միդրաշը

Հավանաբար բաժանված (ռաբբիներ)

- 1) արդար մասը կոչվում է դրախտ (իրականում երկնքի համար մեկ այլ բառ, տես՝ 2 Կորնթ. 12:4, Հայտն. 2:7), Դուկ. 23:43
- 2) ամբարիշտ մասը կոչվում է *Tartarus/տարտարոս*, 2 Պետ. 2:4, որը հանդիսանում է չար հրեշտակների պահման վայրը (տես՝ Ծննդոց 6, 1 Ենովք): Այն համադրվում է *Abyss* հետ՝ Դուկ. 8:31, Հռոմ. 10:7, Հայտ. 9:1-2, 11, 11:7, 17:18, 20:1, 3:
- 3) Հիսուսի օրոք հրեաներն իրենց նախահայրերի հեթանոսական երկրպագության մեջ մանկան գոհաբերության մեջ մասնակցություն ունենալուց այնքան ահաբեկված էին, որ այս վայրը նրանք դարձրեցին Երուսաղեմի համար որպես աղբանոց: Հավիտենական դատաստանին վերաբերող Հիսուսի տված փոխաբերություններից շատերը ծագում են այս աղբավայրից (կրակ, ծուխ, որդեր, զարշահոտություն, տես՝ Մարկ. 9:44, 46): *Gehenna* (Գեհեն) տերմինը օգտագործվել է միայն Հիսուսի կողմից (բացառությամբ Հակ. 3:6):